

Razvoj gorskega reševanja v Grintovcih

Prispevek k jubileju Gorske reševalne službe, 3. del

Besedilo: France Malešič

Fotografije iz arhiva Franceta Malešiča

Povojni razvoj

Centrala, baze in postaje; disciplinski postopek

Po koncu druge svetovne vojne je pri glavnem odboru Fizkulture zveze Slovenije začel delovati odbor za planinstvo in alpinistiko, ki ga je vodil France Avčin, za njim pa Vlasto Kopač. Slovenska gorska reševalna služba je bila v prvem letu odsek v okviru tega odbora in je imela sedež na Jesenicah.

V Kamniku je Pavle Kemperle pomagal na noge planinskemu društvu, Maks Koželj pa je znova organiziral gorsko reševanje. Nastale so postaje v Kamniku, Stahovici in Kamniški Bistrici. Spet so se zbrali vsi reševalci. Oživel je tudi alpinizem, Kemperle pa je odšel za logarja v Kokro in na Jezersko in leta 1948 pomagal ustanoviti planinsko društvo in alpinistični odsek.

V naslednjem letu je bila slovenska GRS razdeljena na centralo na Jesenicah in pet baz s postajami. Ena od baz je bila v Kamniku in je vključevala tudi ljubljansko postajo, čeprav so nekateri menili, da bi bilo bolje obratno.

Septembra 1946 se je zgodilo, da so po nejasnem obvestilu na severni strani Grintovca iskali ponesrečenega vojnega ubežnika Hassenbeina. Pri tem je sodeloval tudi Bine Benkovič, ki bi moral biti takrat na domačem tečaju na Kamniškem sedlu. Dolgo nočno iskanje je bilo zaman in Benkovič se je lahko brez počitka odpravil na tečaj na Sedlu. Zvečer ga je že čakalo obvestilo, naj se vrne na reševanje. Slu je sporočil, da se zaradi preutrujenosti

ne čuti sposobnega, da bi takoj odšel reševat. Sledil je disciplinski postopek, v katerem so ocenili, da je odklonil pomoč zaradi lokalpatriotizma, oportunitizma in predsodkov. Kljub pojasnilu, da takrat ni bil sposoben pomagati, so ga kaznovali s prepovedjo javnega nastopanja in delovanja v planinstvu in reševanju. Bazo so preselili v Ljubljano.

Organizacijska mreža slovenske GRS v letu 1950 (Tone Žnidaršič)

Vsi, ki so poznali okoliščine, so se zavedali, da mu je bila storjena velika krivica in je bila v ozadju še stara plezalska zamera zaradi Rzenika. Najboljši predvojni alpinist je potem v nekaterih nujnih primerih še vedno pomagal pri reševanju, sicer pa se je zagrenjen umaknil. Kemperle je večkrat poskušal obnoviti postopek, a mu to ni uspelo.

Nesreči na tečajih

Leta 1947 se je slovenska planinska organizacija preimenovala v Planinsko zvezo Slovenije. Marca 1947 je bil na Kokrskem sedlu prvi republiški poletni plezalni tečaj. V slabem vremenu so šli štirje tečajniki sami pogledat razmere proti Grintovcu. Pri tem je Milena Hartmanova iz Ljubljane zdrsnila po ledeni strmini in se smrtno ponesrečila. Organizirali so reševanje in poslali enega od tečajnikov po pomoč. Sel je v megli zašel na kokrsko stran in so potem iskali še njega in šele tretji dan izvedeli, da je šel naokrog.

Maja istega leta je bil na Kamniškem sedlu prvi slovenski reševalni tečaj, ki so ga vodili jeseniški reševalci. Po prvem uspešnem dnevu je na snežišču pod Brano zdrsnil tečajnik Dušan Koštomaj. Vodnik Marjan Keršič – Belač je skočil za njim in ga z veliko sreče ujel po 150 metrih drsenja in prekopicevanja čez skalni skok. Imel je hudo poškodovano glavo. V komaj petih urah in pol so ga odnesli v dolino in odpeljali v bolnišnico, vendar je podlegel poškodbam. Kasneje so izvedeli, da se je bal pogleda v dolino.

Uveljavljanje ljubljanske postaje in poživitev kamniške

V tistem času je ljubljanska baza vključevala sposobne alpiniste, ki so potem vedno bolj sodelovali pri reševanju v Kamniških in Savinjskih Alpah. Bazo in postajo je vodil Marjan Keršič – Belač, člani pa so bili Sandi Blažina, Daro Dolar, Milan Hodalič, Rado Kočevar, Miha Verovšek, Dane Škerl, Evgen Vavken in France Zupan. Bili so velikokrat v gorah in so vedno takoj priskočili na pomoč. Seveda je klic na pomoč dostikrat dosegel tudi domače reševalce iz Kamniške Bistrice in Stahovice, pa tudi iz Kamnika.

Vaja z reševalnimi nosili v steni Sivnice

Kamniški alpinistični odsek in postaja GRS sta se spet postavila na noge. Albertu Štuparju, Leopoldu Lampiču, Leonu Pregelju, Milanu Šimnovcu in Lojzetu Čebularju se je pridružila nova generacija z Adolfom Čebuljem, Braneltom Jakopcem, Urošem Jankom, Jožetom Mulejem in Srečom Valentanom in potem še Miho Habjanom – Miholom. Izdajali so glasilo Glas gora in se lotevali vedno težjih podvigov.

Januarja 1950 je med vračanjem s Korošice proti Vodolam plaz zasul planinca Alojza Žitnika in Marijo Polanšek, po domače Kladsko Mimo. Poleg domačinov in celjskih reševalcev so na pomoč prišli tudi ljubljanski. Našli so ju tretji dan.

Decembra istega leta je Ernesta Derganca, oskrbnika Korošice, ki je šel v slabem vremenu naproti pričakovanim planincem, odnesel plaz izpod Presedljaja proti dolini Kamniške Bele. Enajsti dan so mimoidoči opazili le še njegovega sestradanega psa. Kljub večkratnemu iskanju ljubljanskih in kamniških reševalcev ga dolgo niso našli, vendar so takrat po naključju rešili planinko, ki je

s tovarišem zdrsnila proti Lučki Beli, sopotnik pa je žal podlegel.

Vrnitev korenitega Pavleta Kemperleta

Kamniškimi alpinistom se je v letu 1951 spet pridružil Pavle Kemperle in mladi so dobili nov polet. Preplezali so Centralno smer v Rzeniku, ki je bila tisto leto najtežja pri nas. Pri reševanju so še vedno pomagali tudi bratje Erjavški in drugi starejši reševalci.

Kemperle je kot načelnik reševalne postaje ves čas spodbujal delovanje alpinistov. Imeli so skupne sestanke, vaje in tečaje, postajali so vedno boljše moštvo. Vse to je bilo izredno pomembno, ko se je leta 1952 zgodila nesreča petih slovenjebistriških alpinistov v Špiku. Reševanje je potekalo ponoči in v zimskih razmerah in žal ni bilo mogoče rešiti nikogar. Nastala je globoka kriza, ki sta jo z reorganizacijo rešila dr. Bogdan Brecej in dr. Miha Potočnik. Centrala GRS se je preselila v Ljubljano in tam je nastala komisija za GRS.

V Kamniku se ta kriza ni toliko poznala prav zaradi Kemperletovega doslednega zavzemanja za tesno povezavo med alpinisti in reševalci. Enako kot druge postaje so dobili nov reševalni sedež (graminger) in reševalna nosila (mariner). Šli so na kolesarsko alpinistično odpravo na Grossglockner in potem v Lienških Dolomitih celo preplezali prvenstveno smer. Sledil je nov uspeh v Rzeniku. Ves čas pa so se vrstila bolj ali manj težavna reševanja, pri katerih so se vedno znova izkazali še vedno maloštevilni reševalci.

Nesreča Štuparja in Zupana v Brani

Kemperle je zato skušal pritegniti kar največ mladih. Konec oktobra 1956 je organiziral skupni alpinistično-reševalni tečaj na Kamniškem sedlu. Prvi dan so pri programu sodelovali vsi, manjkala sta le reševalca Albert Štupar in Lojze Čebular. Tudi drugi dan ju ni bilo in po koncu tečaja so se vrnili v dolino. Šele takrat so ugotovili, da sta se pred odhodom oglasila pri gradnji lovske kočice na Lepem kamnu, nato pa jima je nekdo pokazal napačno smer, v kateri naj bi bila bližnjica na Sedlo. S

Stane Veninšek z Ignacem Zupanom mlajšim v reševalnem sedežu na severni strani Brane 1956

seboj sta vzela še očeta in sina Ignaca Zupana. Vdih jih je Štupar. Zašli so v strmo brezpotje pod zahodno steno Brane, ujela jih je noč, začel je naletavati sneg. Zjutraj je bila videti vrnitev bolj tvegana, zato so nadaljevali in pozno prišli na severno stran Brane. Bili so navezani na eni vrvi, le prvi Čebular je imel cepin. Nenadoma je zadnji, ki ni bil vajen uporabe lednega kladiiva, zdrsnil in spodnesel še tretjega in drugega. Čebular je drsenje že skoraj zavrnil, kar se je okrog njih sprožil snežni plaz in jih vrigel čez skok. K sreči je Čebular vztrajal in z neverjetno močjo ustavil vse štiri tik nad prepadom. Štupar in oče Zupan sta bila hudo poškodovana in sta drug za drugim podlegla. Graničarji so poklicali celjske reševalce, ki so proti jutru rešili enajstletnega Zupana in Čebularja. Pokojnih niso mogli vzeti s seboj. Pokril ju je sneg in so ju potem večkrat zaman iskali in našli šele konec pomladi. Čebular je bil žal deležen hudega, dolgotrajnega in strogega zaslješevanja in krivičnih očitkov, zaradi

česar je proti svoji volji izstopil iz GRS. Tudi on je še vedno pomagal pri težavnih reševanjih, čeprav je ostal brez zasluženega zadoščenja.

Pehani v plaz, Dular v Ojstrici

Februarja 1957 je smučarja Mitja Pehanija zašel plaz, ko se je kljub viharju skušal vrniti s Korošice v dolino. Snežilo je kar naprej in celjski reševalci ga niso mogli najti. Četrty dan ga je v treh minutah našel lavinski pes Črt jeseniškega reševalca Naceta Horvata, kar je bilo prvo uspešno iskanje z lavinskim psom pri nas.

Aprila sta se v Herletovi smeri v severni steni Ojstrice ponesrečila Marko Dular, najboljši takratni slovenski alpinist, in njegov soplezalec France Zupan – Čič. Tiste dni je bil na bližnji Korošici jugoslovanski tečaj GRS, na katerem so bili zbrani skoraj vsi najpomembnejši slovenski reševalci. Žal pa udeleženci niso vedeli, da sta bila njihova prijatelja komaj 60 metrov pod vrhom Ojstrice, vendar so se po poledenelem izstopnem kamninu usipali plazovi in sta se morala obrniti. Med spuščanjem po vrveh sta padla pod steno.

Izreden strokovni napredek

Po tej nesreči je vodstvo ljubljanske postaje prevzel Igor Levstek in jo s pomočjo drugih temeljito prenovil. Začeli so sodelovati z ljubljansko Upravo javne varnosti. Miličniki so obveščali in sklicevali reševalce in skrbeli za njihov prevoz. Dobili so ročne radijske postaje. Za nujen sklic so se dogovorili za številčne in črkovne šifre. 1 A je npr.

Reševanje izpod Skute z reševalnimi nosili in kolesom

zahtevala: Takoj pridi na zborna mesto z osebno, plezalno opremo in opremo za bivakiranje. Na postaji milice so dobili stalni prostor za zbiranje in opremo. Čas zbiranja reševalcev se je tako izredno skrajšal. Poseben napredek pa je pomenilo sodelovanje skupine najuglednejših slovenskih zdravnikov v okviru ljubljanske univerze. Kmalu je bila sestavljena nova, napredna doktrina glede prve pomoči v gorah. Prej je bilo na primer pravilo poškodovanca pripeljati v bolnišnico, potem pa bolnišnico oziroma zdravniško pomoč k poškodovancu. Posebej je bilo poskrbljeno za dodatno usposabljanje vseh zdravnikov. Napredek je bil tolikšen, da ga je preseglo šele reševanje s helikopterjem.

Julija 1957 so ljubljanski reševalci v slabem vremenu reševali planinko Adelo Klos z vrha Kočne. Njenega sopotnika Friderika Jazbeca niso našli. Kasneje je bilo ugotovljeno, da ju je morda udarila strela in so ga po več iskanjih našli na severni strani. Pri teh reševanjih jim je zelo koristila uporaba radijske postaje.

V tistem času je v hudem neurju na Planjavi umrla Hedvika Vasle, avgusta pa je strela na vrhu Skute ubila planince Franca Kavčiča, Vincenca in Božidarja Podviza. Tudi v naslednjih letih so se vrstile hude nesreče. Plaz je na severni strani Kamniškega sedla leta 1959 zasul alpinista Andreja Potrato in Otona Kolarja, 1960. pa pod Kokrskim sedlom alpinista Saša Kamenjeva.

Po Dularjevi smrti je alpinistična dejavnost pri nas zastala. V Kamniku pa so tedaj začeli delovati alpinisti Tone Škarja, Pavle Šimenc, Metod Humar in drugi in se kmalu prebili med najboljše. Dolgoletne uspehe so prvi trije kronali s sodelovanjem v himalajski odpravi na Kangbačen leta 1965.

Prvo radijsko omrežje

Po zaslugi korenitega Pavleta Kemperleta je bilo leta 1961 v Kamniku vzpostavljeno prvo radijsko omrežje z domačimi postajami. Nameščene so bile na Kamniškem in Kokrskem sedlu, na Veliki planini in pri Kemperletu. Zaradi sporočil, proizvedenanj za pogrešanimi in tudi zaradi kontrole je bila potrebna trikratna dnevna zveza s postojankami. Kemperle je z ženo Toni skrbel za vse. Dežurala sta ob aparatu in posredovala vse mogoče planske in reševalne informacije. Povrh vsega pa

sta se odpovedala plačilu in denar kljub nasprotovanju izročila v blagajno domače postaje.

Žal so se domači aparati potem začeli kvariti in jih ni bilo mogoče več popraviti, tako da bilo precej težav. Dobremu kamniškemu zgledu pa so sledile druge postaje.

V letu 1962 je bila v Rzeniku znamenita slepa akcija oziroma reševanje »ponesrečenca« Adolfa Čebulja in njegovega soplezalca Metoda Humarja. Ljubljanski alpinisti niso vedeli, da gre za vajo, zaradi padajočega kamenja pa je bilo reševanje izredno nevarno. Srečno se je končalo, odtlej pa takšnih slepih akcij ni bilo več.

Januarja 1963 je stekla žičnica na Veliko planino, s čimer se je njen obisk izredno povečal. Smučarskih nesreč je bilo vedno več.

Spomladi tistega leta je kamniška postaja GRS organizirala prvi spominski Štuparjev veleslalom s Kamniškega sedla, ki je bilo prvo in dolga leta najbolj priljubljeno visokogorsko smučarsko tekmovanje alpinistov in planincev.

Istega leta je sledil prvi poskus v letalskem reševanju pri nas. S poskusnim poletom letala s pa-

dalci so v Kamniški Bistrici, Julijcih in na Soriški planini ugotovili, da bi prvi reševalci tudi na zelo oddaljeno mesto nesreče v gorah lahko prileteli z letalom in odskočili s padalom ter hitro pomagali ponesrečenim. Sledili bi jim reševalci na običajen način.

V letu 1966 je bila prvi poskusni polet s helikopterjem na Kamniškem sedlu. Spet je bil zraven Pavle Kemperle s svojimi reševalci. Vreme ni bilo najboljše, mogoče pa je bilo ugotoviti, na kaj vse se je potrebno pripraviti. Komisija za GRS je potem sklenila, naj z upravljavci helikopterja sodeluje postaja GRS Kranj. Postopno se je razvilo reševanje s helikopterjem.

Pavle Kemperle je v tistih letih dokončal urednje izredno obsežnega arhiva in kronike domačega planinskega društva. Dejanja Kemperleta in drugih kamniških reševalcev so bila v različnih obdobjih nastajanja in razvoja reševanja med prvimi in so z dobrim zgledom spodbujala razcvet slovenske Gorske reševalne službe (več o vsem v novi knjigi Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom, ki je posvečena 90-letnici slovenske GRS). ○

DUMO®

ŠPORT IN PROSTI ČAS d.o.o.

Ig 313, tel. (01) 286 28 33,

www.dumo.si

info@dumo.si

Kako se obleči na trekingih in popotovanjih? Iz našega proizvodnega programa lahko izberete perilo, jopiče, hlače, kape, rokavice ... iz materiala POLARTEC, ki omogoča neovirano gibanje, greje in varuje pred vremenskimi nepravilnostmi.

Naše artikle lahko dobite v trgovinah:

ANNAPURNA (Ljubljana, Krakovski nasip 10), PROKOLO ŠPORT Kamnik, KEŽAR ŠPORT Kranjska gora, ALP SPORT Novo mesto, BOGO ŠPORT Trbovlje, ALPIN SPORT Bohinj, TERRA Maribor, Planinsko društvo Ljubljana Matica.

Posebne ugodnosti za klube in društva.

Organizacija trekingov v Afriko, Azijo, Južno Ameriko in po evropskih štiritisočakah.